

УДК 336.1

Руцишин Н. М.,

nadiya_r@i.ua, ORCID ID: 0000-0002-1198-8582,

Researcher ID: F-7297-2019,

д.е.н., проф., професор кафедри фінансів, економічної безпеки, банківської справи та страхового бізнесу, Львівський торговельно-економічний університет, м. Львів

Завалипич Р. В.,

romanzava1982@gmail.com,

магістрант, Львівський торговельно-економічний університет, м. Львів

Леськів Н. І.,

n.leskiv@gmail.com,

магістрант, Львівський торговельно-економічний університет, м. Львів

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ТА ШЛЯХИ ЗМІЦНЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ: ПИТАННЯ БОРГОВОЇ БЕЗПЕКИ І ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ

Анотація. В умовах повномасштабної війни, з огляду на критично високі навантаження та бюджетні видатки, актуалізувалася проблематика забезпечення боргової безпеки України. У статті акцентовано увагу на проблематиці забезпечення економічної безпеки України, зокрема в частині досягнення належного рівня боргової безпеки й ефективного застосування інструментів фінансового моніторингу. Метою дослідження стало аналізування боргової безпеки та визначення шляхів її зміцнення й удосконалення інструментарію фінансового моніторингу в системі посилення економічної безпеки держави. Проаналізовано значення індикаторів боргової безпеки України у 2017-2021 рр., на основі яких показано, що актуалізувалася проблематика забезпечення боргової безпеки України. Вирішення цього завдання потребує реалізації системи інструментів державного регулювання фінансового сектора країни за двома напрямками: (1) фінансові заходи прямої дії, (2) економічні засоби опосередкованого впливу. До інструментів першого напрямку віднесено: перехід до стратегічного управління державним боргом, розширення співпраці з міжнародними фінансовими організаціями, підвищення якості середньострокового прогнозування та планування державної фінансово-безпекової політики, оптимізацію обсягів, структури, вартості та джерел погашення боргових зобов'язань держави, активізацію розвитку внутрішнього фінансового ринку, забезпечення моніторингу корпоративної заборгованості. Провідними інструментами другого напрямку визначено: забезпечення збалансованості грошової маси, удосконалення параметрів фінансово-кредитного сектору, детінізацію грошово-кредитного сектору, протидію викликам глобалізації у грошово-кредитній сфері. Установлено, що значним доповнюючим інструментом державної політики забезпечення фінансової, а через неї – економічної, безпеки держави є інструмент фінансового моніторингу, який слід інституціалізувати в Україні у межах аналізування та планування державної безпекової політики.

Ключові слова: економічна безпека держави, напрями і засоби посилення, фінансовий сектор, боргова безпека, фінансовий моніторинг, державна фінансово-економічна політика, загрози та виклики стабілізації.

Rushchyshyn N. M.,

nadiya_r@i.ua, ORCID ID: 0000-0002-1198-8582,

Researcher ID: F-7297-2019,

Doctor of Economics, Professor, Professor of the Department of Finance, Economic Security, Banking and Insurance Business, Lviv University of Trade and Economics, Lviv

Zavalypich R. V.,

romanzava1982@gmail.com,

Master's degree student, Lviv University of Trade and Economics, Lviv

Leskiv N. I.,

n.leskiv@gmail.com,

Master's degree student, Lviv University of Trade and Economics, Lviv

PROBLEM ASPECTS AND WAYS OF STRENGTHENING THE ECONOMIC SECURITY OF UKRAINE: ISSUES OF DEBT SECURITY AND FINANCIAL MONITORING

Abstract. *In the conditions of a full-scale war, considering the critically high burden and budget expenditures, the issue of ensuring Ukraine's national debt security became extremely relevant. The article focuses on the issue of ensuring Ukraine's economic security, in particular in terms of achieving an adequate level of debt security and effective use of financial monitoring tools. The purpose of the study was to analyze debt security and determine ways to improve the tools of financial monitoring in the system of strengthening the economic security of the state. The value of indicators of Ukraine's debt security in 2017-2021 was analyzed, based on which it was shown that the issue of ensuring Ukraine's debt security has been updated. Solving this task requires the implementation of a system of instruments for state regulation of the country's financial sector in two directions: (1) direct financial measures, (2) economic means of indirect influence. The tools of the first direction include: transition to strategic management of the state debt, expansion of cooperation with international financial organizations, improvement of the quality of medium-term forecasting and planning of the state financial and security policy, optimization of the volume, structure, value and sources of repayment of the state's debt obligations, activation of the development of internal financial market, ensuring monitoring of corporate debt. The leading instruments of the second direction are defined as: ensuring the balance of the money supply, improving the parameters of the financial and credit sector, detinization of the monetary and credit sector, countering the challenges of globalization in the monetary and credit sphere. It has been determined that a significant complementary tool of the state policy of ensuring the financial and, through it, the economic security of the state is the financial monitoring tool, which should be institutionalized in Ukraine within the framework of the analysis and planning of the state security policy.*

Keywords: economic security of the state, directions and means of strengthening, financial sector, debt security, financial monitoring, state financial and economic policy, threats and challenges of stabilization.

JEL Classification: E42, E44, E52, G21

DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-1205-2023-73-06>

Постановка проблеми. Питання економічної безпеки України були характерними на всіх без виключення етапах соціально-економічного розвитку молодій незалежній державі. Спершу йшлося про аспекти роздержавлення та загрози первинного накопичення капіталу (1991-1996 рр.), далі – про перехід до економічного поживання й проблеми відновлення зруйнованих міжгалузевих зв'язків, повернення виробничого потенціалу (1996-1999 рр.), екстенсивний тип розвитку і все більш активне застосування грошово-фінансового чинника зміцнення економіки (2000-2007 рр.), критичне погіршення економічної безпеки України в середовищі глобальної фінансово-економічної кризи 2008-2009 рр., економічне відновлення 2010-2013 рр., коли здійснювалося реформування податкової системи країни, відбувалися інвестиції в інфраструктуру, стабілізувалися державні фінанси та фінансова система країни назагал. Як можна констатувати, проблеми гарантування економічної безпеки України за період незалежності країни все більше зміщалися з сектору макроекономічної, виробничої і зовнішньоекономічної безпеки у сегмент фінансової безпеки включно з очищенням банківської системи та розвитком фінансового сектору країни.

Однак війна, яка розпочалася у 2014 р., та негативні наслідки її активної фази з початку 2022 р. призвели до втрати істотної частини економічного потенціалу країни, загострення соціальних проблем тощо і це все наклало значне навантаження на центральний і місцевий бюджети країни, об'єктивно обумовило істотні як зовнішні, так і внутрішні боргові зобов'язання, що актуалізувало на нині питання боргової безпеки України. Зокрема, сукупний державний борг України у квітні 2023 року зріс до 124,3 млрд дол. США і досяг нового історичного максимуму. Прямий державний борг зріс до 115,1 млрд дол. США і становив 92,6 % від загальної суми державного та гарантованого державою боргу. Зовнішній прямий борг збільшився до 75,8 млрд дол. США. Сукупний зовнішній державний борг підвищився до 83,1 млрд дол. США.

З іншого боку, для України практично постійно характерною була ситуація зі значними зловживаннями у фінансово-економічній сфері. Особливо негативними для країни стали виведення за кордон капіталу зі застосуванням офшорних юрисдикцій та інші фінансові злочини й оборудки. Все це актуалізує питання застосування якісного й ефективного інструментарію фінансового моніторингу, який дозволив би зміцнити бюджетну та назагал

фінансову безпеку країни, послабити таким чином проблеми боргової безпеки, заклавши позитивні передумови для загальної макроекономічної стабілізації і посилення економічної безпеки України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед українських вчених, які зробили вагомий внесок у становлення та розвиток знань про ефективну державну політику стабілізації і забезпечення розвитку грошово-кредитної сфери, а також боргову політику держави, слід відзначити таких науковців, як С. Аржевітін, О. Барановський, А. Даниленко, Н. Шелудько, С. Дячек, Н. Михальчук, Н. Руцишин, Т. Мединська та ін. Проблемні питання, а також засоби вдосконалення інструментарію фінансового моніторингу достатньо активно досліджують А. Камінський, В. Стельмах, М. Флейчук, Н. Наконечна та ін. Зв'язки та засоби посилення економічної безпеки держави через ефективну державну фінансову політику обґрунтовують Т. Васильців, О. Гарафонова, Ю. Кравчик, О. Кіх, Р. Янковий та інші науковці.

Однак ситуація швидкоплинна і швидкозмінна, що потребує ідентифікації нових більш дієвих інструментів, з одного боку, збереження належного рівня боргової безпеки держави, а, з іншого, – ефективного фінансового моніторингу, здатного забезпечити надійний контроль у сфері здійснення фінансових операцій і недопущення настання за рахунок цього вагомих фінансових ризиків і загроз для економічної безпеки держави.

Постановка завдання. Метою цього дослідження є аналізування боргової безпеки та визначення шляхів її зміцнення й удосконалення інструментарію фінансового моніторингу в системі посилення економічної безпеки держави.

Викладення основного матеріалу дослідження. Як вже зазначалося, державний борг України суттєво

збільшився в умовах повномасштабної війни, що закономірно. Однак проблеми боргової безпеки нашої держави були характерними ще до повномасштабного вторгнення (табл. 1).

Так, станом на 2021 р. відношення валового зовнішнього боргу перевищувало значення ВВП України у понад 1,5 рази, відношення державного зовнішнього боргу до ВВП – на 4,1 %, відношення платежів із погашення і обслуговування державного боргу до доходів державного бюджету, а також відношення міжнародних резервів до короткострокового зовнішнього боргу – майже у понад двічі.

Таким чином, значення відповідних індикаторів давали підстави говорити про значне послаблення боргової безпеки України. Однак, починаючи з 2022 року, ці та інші показники боргової безпеки України істотно погіршилися, що в разі актуалізувало питання ретельного управління аспектами боргової безпеки держави.

Щоправда, певні успіхи на цьому тлі були наявні ще до повномасштабної війни. Зокрема, за 2017-2021 рр. знизилися (відповідно, наблизилися до меж безпеки) значення таких індикаторів боргової безпеки України, як відношення валового зовнішнього боргу до ВВП, відношення валового державного боргу до ВВП, відношення державного внутрішнього боргу до ВВП, відношення платежів з погашення і обслуговування державного боргу до доходів державного бюджету. Упродовж всього аналізованого періоду прийнятними залишалися значення індикатора “Відношення міжнародних резервів до імпорту товарів і послуг”.

У небезпечній зоні також перебуває рівень валових міжнародних резервів України до короткострокового боргу. Починаючи з 2013 р., цей показник лише знижувався. Зокрема, тиск на міжнародні резерви Національного банку України чинить необхідність обслуговування державного боргу та утримання фіксованого курсу національної валюти.

Таблиця 1

Значення індикаторів боргової безпеки України у 2017-2021 рр.

Індикатори	Напрямок впливу	Граничні значення	Фактичні значення за роками				
			2017	2018	2019	2020	2021
Відношення валового зовнішнього боргу до ВВП, %	Дестимулятор	25	102,9	87,7	79,2	80,8	64,8
Відношення валового державного боргу до ВВП, %	Дестимулятор	55	71,8	60,9	50,3	60,8	48,9
Відношення державного зовнішнього боргу до ВВП, %	Дестимулятор	40	42,4	44,0	40,2	42,7	44,1
Відношення державного внутрішнього боргу до ВВП, %	Дестимулятор	30	25,7	21,7	21,1	24,6	20,4
Відношення платежів з погашення і обслуговування державного боргу до доходів державного бюджету, %	Дестимулятор	25	59,9	37,8	46,6	47,0	45,8
Відношення міжнародних резервів до короткострокового зовнішнього боргу, %	Стимулятор	100	37,5	42,0	46,1	54,4	58,3
Відношення міжнародних резервів до імпорту товарів і послуг, місяців	Стимулятор	3	4,1	3,9	4,5	5,8	4,6

Джерело: складено за [3, с. 92]

Варто зазначити, що безпека у сфері управління державним і корпоративним боргом передбачає утримання такого рівня внутрішньої і зовнішньої заборгованості (зважаючи на вартість її обслуговування, ефективність використання внутрішніх і зовнішніх запозичень та їх оптимальне співвідношення), який є достатнім для вирішення нагальних соціально-економічних потреб та водночас не загрожує дефолтом чи втратою фінансового суверенітету й руйнуванням вітчизняної фінансової системи. Упродовж сучасного періоду зберігалися загрозливі тенденції в борговій сфері України, що стало наслідком продовження економічної рецесії, накопичення проблем із функціонуванням фінансової системи в умовах зниження кредитних рейтингів нашої держави та підвищення соціального напруження в суспільстві.

Тенденція до зростання державного боргу України простежується упродовж вже декількох останніх років, що зумовлено нестабільною ситуацією з рефінансування боргів попередніх років, тиском боргових виплат на державні фінанси, а також високими валютними ризиками зовнішньої заборгованості. Зокрема, можна констатувати про стрімке зростання відношення і внутрішнього, і зовнішнього боргу щодо ВВП.

Особливо небезпечним є суттєве збільшення в Україні обсягу зовнішнього боргу до ВВП. Значна девальвація національної валюти протягом 2014-2016 рр. призвела до зростання тієї частини боргу, яка номінована в іноземній валюті, та відповідних платежів за ним, що посилює ризики залежності вітчизняної економіки від міжнародних кредиторів.

Спостерігається й суттєве зростання такого показника, як обсяг зовнішнього боргу в розрахунку на одну особу. Зростання почалося після світової фінансової кризи 2009 р., а у 2021 р. цей показник становив 1390,0 дол. США (граничне значення показника не має перевищувати 200). Зрозуміло, що ці процеси негативно позначаються на соціальній захищеності і рівні життя більшості громадян країни, генеруючи, своєю чергою, високий рівень соціального напруження та невдоволення.

Незважаючи на загальну тенденцію зростання рівня боргової безпеки України завдяки проведеній реструктуризації і частковому списанню державного боргу, критичну ситуацію в цій сфері вдалося стабілізувати, а індекс обсягу внутрішнього боргу до ВВП скоротився, що є позитивним фактом та свідчить про часткову стабілізацію ситуації в сфері державних фінансів, підвищення ефективності боргової політики.

Необхідно також констатувати, що внаслідок погіршення зовнішньоекономічної позиції України на світовому ринку у період війни відношення державного боргу до річного експорту товарів і послуг критично зросло.

Протягом війни, починаючи з 2014 р., відбулося значне зростання вартості обслуговування державного боргу. Необхідність збільшення видатків на обслуговування державного боргу суттєво зменшила можливості фінансування інших статей та ефективність видаткової частини державного бюджету загалом.

Варто додати, що рівень заборгованості уряду за державними цінними паперами до ВВП також має тенденцію до погіршення і наближення до загрозливого рівня (у 2021 р. – 30,9% при межі 30%). Своєю чергою, збільшення боргових зобов'язань призводить до звуження можливостей інвестування коштів для економічного зростання та унеможливує вихід вітчизняної економіки на стійку середньострокову траєкторію розвитку.

Таким чином, проблеми у сфері боргової безпеки України потребують свого вирішення, адже погіршують спроможність держави стабільно й надійно забезпечувати її фінансову самостійність, а через неї й провадити ефективну валютно-курсову та грошово-кредитну політику, ефективно формувати, зберігати від надмірного знецінення та раціонально використовувати фінансові ресурси країни для забезпечення її соціально-економічного розвитку та обслуговування фінансових зобов'язань.

Розуміючи, що питання боргової безпеки є значно ширшим за дії, пов'язані зі зменшенням обсягів та зниженням рівня боргових зобов'язань, потрібно вказати на те, що й політика врегулювання боргів має бути більш системною і комплексною, передбачати два вектори інструментів:

1) прямої дії – безпосереднього впливу на менеджмент боргових зобов'язань, зміни в обсягах та структурі державного боргу;

2) опосередкованого впливу – на макроекономічну і фінансову ситуацію в країні назагал (рис. 1).

Реалізація цих та інших заходів позитивно позначиться на економічній безпеці України, адже дозволяє забезпечити цінову стабільність та зменшення надлишкової грошової маси в обігу, оздоровлення банківської системи та відновлення кредитування реального сектору економіки, забезпечити курсову стабільність та підвищення ефективності валютно-курсової політики, розвиток вторинного ринку цінних паперів, підвищення ефективності державного регулювання фінансових інститутів. У підсумку все це позитивно впливає на посилення таких складових економічної безпеки України, як фінансова, макроекономічна, зовнішньоекономічна, інвестиційна, виробнича.

Значним доповнюючим інструментом державної політики забезпечення фінансової, а через неї – економічної безпеки держави є фінансовий моніторинг як діяльність організацій, що здійснюють операції з грошовими коштами або іншим майном, з виявлення операцій, які підлягають обов'язковому контролю, інших операцій з грошовими коштами або іншим майном, пов'язаних з легалізацією (відмиванням) доходів, отриманих злочинним шляхом, фінансування тероризму тощо. Однак ми вважаємо, що інструментарій фінансового моніторингу доцільно поширювати й на питання менеджменту (зокрема, на реалізацію функції аналізу) фінансової безпеки України, коли державне регулювання грошово-кредитної сфери та фінансової системи країни назагал об'єктивно позначається на зміні параметрів фінансової безпеки держави.

Рис. 1. Інструментарій державної політики зміцнення боргової безпеки України

Джерело: авторська розробка

Зокрема, під час аналізування державної політики тут важливо послідовно проаналізувати такі характеристики, як, по-перше, стан функціонування та ефективність регулювання грошово-кредитної сфери та, по-друге, наслідки впливу її функціонування і розвитку на параметри фінансової й економічної безпеки держави. На першому етапі аналізу важливо проводити розрахунок загальних індикаторів стану грошово-кредитної сфери, оцінювати ефективність державної політики та проводити моніторинг сформованості критеріїв функціонування і регулювання розвитку грошово-кредитної сфери.

На другому етапі фінансового моніторингу пропонується оцінювання впливу розвитку грошово-кредитної сфери на індикатори структурних складових фінансової безпеки, виявляти відхилення та зміни у станах і рівні структурних складових та інтегральної характеристики фінансової безпеки держави, зумовлених регулюванням і розвитком грошово-кредитної сфери. В результаті формується комплексний висновок щодо ефективності державного регулювання, функціонування грошово-кредитної сфери та її впливу на параметри фінансової й надалі економічної безпеки держави.

При цьому певні елементи системи планування розвитку грошово-кредитного сектору перебувають лише на стадії формування. Це стосується у першу чергу формування індикаторів стану грошово-кредитної безпеки та створення єдиної системи моніторингу, аналізу, прогнозування та прийняття рішень у грошово-кредитній сфері. Очевидно, що за таких умов виникає необхідність розробки і запровадження єдиної системи планування розвитку грошово-кредитної сфери України в контексті посилення фінансової й економічної безпеки держави.

Результати такого фінансового моніторингу стануть вагомим інформаційно-аналітичним підґрунтям для подальшої розробки стратегії ефективної фінансової політики України, що буде реалізуватися у вигляді чотирьох взаємопов'язаних етапів: діагностичний аналіз ендогенного та екзогенного середовища функціонування фінансового сектору, стратегічне планування розвитку фінансового сектору, реалізація державної політики у сфері функціонування грошово-кредитної сфери, моніторинг та оцінювання реалізації стратегії фінансової політики. Кожен із представлених етапів переслідує виконання певних функцій та має кінцевий результат з огляду на специфіку процесно-

функціонального підходу до стратегічного планування.

Більше того, в цілях підвищення ефективності стратегічного планування вважаємо за доцільне проведення фінансового моніторингу та оцінювання реалізації стратегії, що є об'єктивною передумовою створення цілісної системи стратегічного планування в царині державної безпекової політики. Запровадження такого підходу дозволить більш чітко визначати засади, цілі та основні завдання державної політики у сфері економічної та фінансової безпеки, пріоритети і напрями розвитку грошового обігу та кредитних відносин із урахуванням існуючих загроз та економічних можливостей Української держави.

Висновки та перспективи подальших досліджень у даному напрямі. Таким чином, в умовах повномасштабної війни, з огляду на критично високі навантаження та бюджетні видатки, актуалізувалася проблематика забезпечення боргової безпеки України. Вирішення цього завдання потребує реалізації системи інструментів державного регулювання фінансового сектора країни за двома напрямками: (1) фінансові заходи прямої дії, (2) економічні засоби опосередкованого впливу.

До інструментів першого напрямку доцільно віднести перехід до стратегічного управління державним боргом, розширення співпраці з міжнародними фінансовими організаціями, підвищення якості середньострокового прогнозування та планування державної фінансово-безпекової політики, оптимізацію обсягів, структури, вартості та джерел погашення боргових зобов'язань держави, активізацію розвитку внутрішнього фінансового ринку, забезпечення моніторингу корпоративної заборгованості.

Провідними інструментами другого напрямку слугують: забезпечення збалансованості грошової маси, удосконалення параметрів фінансово-кредитного сектору, детінізація грошово-кредитного сектору, протидія викликам глобалізації у грошово-кредитній сфері.

Реалізація цих та інших заходів позитивно позначиться на економічній безпеці України, адже забезпечує зміцнення таких її складових, як фінансова, макроекономічна, зовнішньоекономічна, інвестиційна, виробнича.

Значним доповнюючим інструментом державної політики забезпечення фінансової, а через неї – економічної безпеки держави є інструмент фінансового моніторингу, який слід інституціалізувати в Україні у межах аналізування та планування державної безпекової політики.

Подальші наукові дослідження у цьому напрямі доцільно сфокусувати навколо обґрунтування завдань та інструментів державної політики системного посилення фінансово-економічної безпеки на всіх рівнях ієрархії управління в Україні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аржевітін С. М. Грошово-кредитні відносини в розвитку економіки України : автореф. дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.08. К. : ДВНЗ “Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана”, 2011. 32 с.
2. Барановський О. І. Сутність і різновиди фінансових криз. *Фінанси України*. 2009. № 5. С. 3-20.
3. Васильців Т. Г., Чуй І. Р., Мицак О. В., Кіх О. В. Боргова стійкість зовнішньої заборгованості як індикатор фінансової безпеки держави. *Вісник ЛТЕУ. Економічні науки*. 2022. № 69. С. 94-97.
4. Даниленко А. І., Шелудько Н. М. Грошово-кредитний ринок України: кризові уроки та короткострокові перспективи. *Економіка і прогнозування*. 2010. № 1. С. 9-19.
5. Дячек С. М. Грошово-кредитна безпека України: сутність, загрози, оцінка. *Вісник Житомирського державного технічного університету*. 2013. № 2 (64). С. 227-233.
6. Камінський А. Б. Моделювання фінансових ризиків : монографія. К. : ВПЦ “Київський університет”, 2006. 304 с.
7. Михальчук Н. М. Податковий борг як загроза фінансовій безпеці держави : автореф. на здобуття наук. ст. к.е.н. за спец. 21.04.01 – економічна безпека держави (економічні науки). К. : НІСД, 2015. 23 с.
8. Монетарна політика Національного банку України: сучасний стан та перспективи змін / за ред. В.С. Стельмаха. К. : Центр наукових досліджень Національного банку України, УБС НБУ, 2009. 404 с.
9. Руцишин Н. М., Мединська Т. В. Іноземний капітал у банківській системі України та його вплив на фінансову безпеку держави. *Інтернаука. Серія “Економічні науки”*. 2019. № 12 (32). С. 94-100.
10. Флейчук М. І., Наконечна Н. В., Щурко У. В., Гончарук Я. А. Фінансовий контролінг в системі зміцнення економічної безпеки держави : монографія. Львів : Ліга-Прес, 2012. 260 с.

REFERENCES

1. Arzhevitin, S. M. (2011), *Hroshovo-kredytni vidnosyny v rozvytku ekonomiky Ukrainy* : avtoref. dys. ... d-ra ekon. nauk : 08.00.08, DVNZ “Kyiv. nats. ekon. un-t im. V. Het'mana”, K., 32 s.
2. Baranovs'kyj, O. I. (2009), *Sutnist' i riznovydy finansovykh kryz*, *Finansy Ukrainy*, № 5, s. 3-20.
3. Vasyl'tsiv, T. H. Chuj, I. R. Mytsak, O. V. and Kikh, O. V. (2022), *Borhova stjistik' zovnishn'oi zaborhovanosti iak indykator finansovoi bezpeky derzhavy*, *Visnyk LTEU. Ekonomichni nauky.*, № 69, s. 94-97.
4. Danylenko, A. I. and Shelud'ko, N. M. (2010), *Hroshovo-kredytnyj rynek Ukrainy: kryzovi uroky ta korotkostrokovyi perspektyvy*, *Ekonomika i prohnozuvannia*, № 1, s. 9-19.
5. Diachek, S. M. (2013), *Hroshovo-kredytna bezpeka Ukrainy: sutnist', zahrozy, otsinka*, *Visnyk Zhytomyrs'koho derzhavnoho tekhnichnoho universytetu*, № 2 (64), s. 227-233.

6. Kamins'kyj, A. B. (2006), Modeliuvannia finansovykh ryzykiv : monohrafiia, VPTs "Kyivs'kyj universytet", K., 304 s.

7. Mykhal'chuk, N. M. (2015), Podatkovyj borh iak zahroza finansovij bezpetsi derzhavy : avtoref. na zdobuttia nauk. st. k.e.n. za spets. 21.04.01 – ekonomichna bezpeka derzhavy (ekonomichni nauky), NISD, K., 23 s.

8. Monetarna polityka Natsional'noho banku Ukrainy: suchasnyj stan ta perspektyvy zmin / za red. V.S. Stel'makha (2009), Tsentr naukovykh doslidzhen' Natsional'noho banku Ukrainy, UBS NBU, K., 404 s.

9. Ruschyshyn, N. M. and Medyns'ka, T. V. (2019), Inozemnyj kapital u bankivs'kij systemi

Ukrainy ta joho vplyv na finansovu bezpeku derzhavy, *Internauka*. Seriia "Ekonomichni nauky"., № 12 (32), s. 94-100.

10. Flejchuk, M. I. Nakonechna, N. V. Schurko, U. V. and Honcharuk, Ya. A. (2012), Finansovyj kontrolinh v systemi zmitsnennia ekonomichnoi bezpeky derzhavy : monohrafiia, Liha-Pres, L'viv, 260 s.

Стаття надійшла до редакції 02 серпня 2023 року